

Στρατηγικές πρόληψης της παραβατικότητας σε τοπικό επίπεδο: Μεταξύ αστυνομικής και κοινωνικής πρόληψης.*

Δημήτρης Μπουρίκος
(dbourikos@pspa.uoa.gr)

Επιμελητής Ανηλίκων Υπ. Δικαιοσύνης
Υπ. Διδάκτωρ. Πανεπιστημίου Αθηνών

Εφ. ΘΡΙΑΣΙΟ, αρ. φύλλου 875, 8 Αυγούστου 2007, σελ. 6

Το τελευταίο χρονικό διάστημα διατυπώνονται πάλι παράπονα, ανησυχίες και δυσαρέσκεια για την έντονη ανασφάλεια των κατοίκων σε περιοχές της Δυτικής Αττικής, όπως το Ζεφύρι και ο Ασπρόπυργος. Το αστυνομικό δελτίο συμβάντων αναφέρεται σε διαρρήξεις, βιασμούς, ανθρωποκτονίες και γενικότερη παραβατική συμπεριφορά. Τα προβλήματα αυτά δεν είναι νέα, απλώς κατά καιρούς αποκτούν μια θέση προτεραιότητας στις τοπικές κοινωνίες της περιοχής μας, ιδιαίτερα όταν διαπιστώνεται η αρνητική σχέση της γενικευμένης ανασφάλειας με την προώθηση της τοπικής οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Οι τοπικές κοινωνίες αναρωτιούνται για τις αποτελεσματικές στρατηγικές αντιμετώπισης της παραβατικότητας. Πολλοί επικαλούνται την ανυπαρξία επαρκούς αστυνόμευσης, άλλοι κάνουν λόγο για γενικότερο κοινωνικό πρόβλημα, μερικοί αναφέρονται στην τεχνητά διογκούμενη ανασφάλεια με στόχο συγκεκριμένες ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού (το στερεότυπο των παραβατικών Τσιγγάνων). Πρόσφατα μάλιστα συστάθηκαν και νέα Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Παραβατικότητας.

Θα ήταν ίσως σκόπιμο να εξετάσουμε την ευρωπαϊκή εμπειρία στο πεδίο της πρόληψης και αντιμετώπισης της παραβατικότητας σε τοπικό επίπεδο. Θα μπορούσε να διακρίνει κανείς ανάμεσα σε τρεις βασικές στρατηγικές. Η **πρώτη στρατηγική** είναι αυτή της **αστυνομικής / ποινικής πρόληψης της παραβατικότητας**. Η προσέγγιση αυτή δίνει έμφαση στην ποινική διάσταση της παραβατικότητας και στην εφαρμογή μέτρων τιμωρίας για τη μείωση της πιθανότητας επανάληψής της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η **πολιτική της μηδενικής ανοχής**, πολιτική ιδιαίτερα «επιθετική» που εστιάζει στην καταστολή όλων των ειδών παραβατικότητας, τις προληπτικές συλλήψεις, τη δημιουργία ομάδων περιπολίας στις γειτονίες και τον **αυξημένο ρόλο των υπηρεσιών ασφαλείας**. Η πολιτική αυτή είχε σημαντικά αποτελέσματα στη μείωση της στατιστικής της παραβατικότητας, ωστόσο συνέβαλε στη γκετοποίηση και απομόνωση ολόκληρων κοινωνικών ομάδων. Επισημάνθηκε επίσης ότι συνέβαλε στην επιλεκτική μη ανοχή εις βάρος των φτωχών και κοινωνικά αποκλεισμένων, ενώ άφηγε ανέπαφους τους παραβάτες των υψηλότερων κοινωνικών κατηγοριών («εγκλήματα λευκού κολλάρου»). Η πολιτική της μη ανοχής εφαρμόζεται ιδιαίτερα σε αγγλοσαξωνικές χώρες (ΗΠΑ, Ην. Βασίλειο).

* Το παρόν άρθρο εκφράζει προσωπικές επιστημονικές απόψεις του συγγραφέα και όχι του Υπ. Δικαιοσύνης.

Η **δεύτερη προσέγγιση** αναφέρεται στην **κοινωνική πρόληψη της παραβατικότητας**. Η προσέγγιση αυτή αντιμετωπίζει το φαινόμενο της παραβατικότητας ως ιδιαίτερη έκφανση ευρύτερων κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών, προκρίνει μέσα ήπιας παρέμβασης και ευνοεί παρεμβάσεις σε πεδία, όπως η εφαρμογή δράσεων για τη δημιουργική δραστηριότητα της νεολαίας, την αστική ανάπλαση, την γεφύρωση των σχέσεων με τις μειονότητες, την ενίσχυση ευκαιριών συμμετοχής των αποκλεισμένων και την παροχή κοινωνικών αγαθών. Η προσέγγιση αυτή απαιτεί τη συμμετοχή και συνεργασία πολλών παραγόντων της τοπικής κοινωνίας (αιρετοί, επιστήμονες, επαγγελματικές ενώσεις, εκπρόσωποι αστυνομίας και δικαιοσύνης), ενώ αποδίδει πρωτεύοντα ρόλο στις **Κοινωνικές Υπηρεσίες**. Οι δράσεις αυτού του είδους «κατηγορούνται» πολλές φορές για τις οργανωτικές αδυναμίες και τις μακροχρόνιες στοχεύσεις τους. Τέτοιες πολιτικές εφαρμόζονται σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, ιδιαίτερα στις σκανδιναβικές (πχ., Σουηδία) και στη Γαλλία.

Η **τρίτη προσέγγιση** είναι μεικτού χαρακτήρα, συνδυάζει δηλαδή στοιχεία και αστυνομικής πρόληψης και κοινωνικής πρόληψης. Τα μέτρα και οι δράσεις είναι καλά στοχευμένα και εξειδικευμένα, καλύπτοντας περιστασιακές / βραχυχρόνιες αλλά και μακροχρόνιες επιδιώξεις. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αναφέρονται στην αντιμετώπιση της πορνείας και τις προσπάθειες μείωσης της σχολικής διαρροής σε περιοχές της Ιταλίας. Τα παραπάνω προγράμματα απαιτούν ευρύτερη συνεργασία και συμφωνία σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο (πχ., ενώσεις γονέων, κοινωνικές υπηρεσίες, εκπαιδευτικό σύστημα).

Το ερώτημα που ανακύπτει είναι το εξής: **Ποια είναι η καταλληλότερη προσέγγιση για το πρόβλημα παραβατικότητας και ανασφάλειας στη Δυτική Αττική;** Η απάντηση δεν είναι εύκολη ούτε και μονοσήμαντη. Απαιτεί μια διαγνωστική μελέτη του προβλήματος που θα καταγράφει περιοχές και πεδία παραβατικότητας, εγκληματογόνους παράγοντες, καθώς και ευρύτερες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Έχοντας κατά νου το παράδειγμα του Δήμου Ζεφυρίου, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η καταλληλότερη προσέγγιση είναι αυτή που συνδυάζει στοιχεία αστυνομικής και κοινωνικής πρόληψης. Όσον αφορά το σκέλος της αστυνομικής πρόληψης προτείνεται η αύξηση των αστυνομικών περιπολιών και η ενεργοποίηση του θεσμού του αστυνομικού της γειτονιάς. Οι πεζές περιπολίες είναι αναγκαίες για την επίτευξη κατανόησης των ποικίλων προβλημάτων αλλά και της ουσιαστικής παρέμβασης των αστυνομικών οργάνων στην πρόληψη και διαχείριση παραβατικών συμπεριφορών. Όσον αφορά την κοινωνική πρόληψη (που θα πρέπει να συγκεντρώνει και το κύριο βάρος των προσπαθειών) απαιτείται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης με δράσεις και ενέργειες στα εξής πεδία: συμμετοχή νέων σε δημιουργικές δραστηριότητες και παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών σε νέους (πχ., επαγγελματικός προσανατολισμός, ψυχοκοινωνική υποστήριξη), ενδυνάμωση νέων και ομάδων πολιτών της κοινωνικής ομάδας των Τσιγγάνων, ευρύτερη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση σε θέματα παραβατικότητας, λειτουργία προγραμμάτων επιμόρφωσης για θέματα σχολικής και ενδοοικογενειακής βίας, ενίσχυση συμμετοχής Τσιγγάνων στις διαδικασίες τοπικής διαβούλευσης, μελέτη και άντληση στοιχείων από την ευρωπαϊκή και διεθνή εμπειρία, καταπολέμηση των φυλετικών και άλλων στερεοτύπων. Σε κάθε περίπτωση η εφαρμογή προληπτικών δράσεων δεν θα πρέπει να ενισχύουν στερεότυπα, τα οποία όχι μόνο δεν συμβάλλουν στην επίλυση του προβλήματος, αλλά τουναντίον

παραγνωρίζουν σημαντικές διαστάσεις της παραβατικότητας (πχ., ενδοοικογενειακή και σχολική βία) και ενισχύουν τη γκετοποίηση ομάδων του πληθυσμού.

Το ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης απαιτεί την εξάντληση κάθε πηγής χρηματοδότησης (τοπικής, περιφερειακής, εθνικής και ευρωπαϊκής) και προϋποθέτει την κινητοποίηση του διαθέσιμου ανθρώπινου και κοινωνικού κεφαλαίου της Δυτικής Αττικής. Σε άλλες χώρες μάλιστα συνάπτονται μεταξύ φορέων της τοπικής και νομαρχιακής αυτοδιοίκησης καθώς και της κοινωνίας των πολιτών **συμβάσεις συνεργασίας** για την αποδοτική, αποτελεσματική και κοινωνικά δίκαιη λειτουργία προγραμμάτων πρόληψης της παραβατικότητας.